

66. Иванов А. Е. Студенческая корпорация России конца XIX – начала XX века: опыт культурной и политической самоорганизации / А. Е. Иванов – М.: Новый хронограф, 2004. – 408 с.

67. Иванов А. Е. Больше, чем досуг (театр и культура повседневности дореволюционного студенчества) / А. Е. Иванов // Новое литературное обозрение. – 2008. – № 90. – С. 31–44.

68. Гришунин П. В. Студенчество столичных университетов: структуры повседневной жизни. 1820-е – 1880-е гг.: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02/ Гришунин Павел Владимирович. – СПб., 2005. – 223 с.

69. Юркина Н. Н. Повседневная жизнь московского студенчества: 1830–1890-е гг.: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / Юркина Наталия Николаевна. – М., 2006. – 283 с.

Аннотация

В статье очерчены ведущие направления исследования проблемы повседневности студенчества высших учебных заведений Украины конца XIX - начала XX в., изложенные в трудах дореволюционных, советских, современных, отечественных и зарубежных исследователей.

Ключевые слова: историография, повседневная жизнь, студенчество, высшие учебные заведения.

Annotation

The paper outlines major areas of research problems of everyday life of students of higher educational establishments of Ukraine late XIX - early XX century, contained in the works of pre-revolutionary, soviet, modern, domestic and foreign researchers.

Keywords: historiography, daily life, students, universities.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ

УДК: 338.48-6:502/504

Ольга Верес

(Київ)

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Статтю присвячено питанням формування екологічного туризму в сучасній Україні. Вивчено стан та особливості використання природно-заповідного фонду для екскурсійно-туристичної діяльності, досліджено проблеми державного регулювання, організаційного і фінансового забезпечення.

Ключові слова: екологічний туризм, національні парки, заповідники, туристичні об'єкти України, природно-заповідний фонд, екотурист.

Актуальність дослідження полягає в тому, що питання розвитку туризму є одним із важливих елементів та напрямків економічного розвитку та піднесення нашої держави. Сьогодні в багатьох країнах світу все більше зростає та приділяється увага саме екологічному туризму. Це пов'язано з тим, що він несе в собі перш за все великий екопросвітницький і рекреаційний потенціал. Завдання кожної держави полягає в тому, щоб якнайбільш раціонально та ефективно використовувати його в природоохоронних цілях.

Метою дослідження є вивчення стану основних особливостей використання та розвитку природно-заповідного фонду як об'єктів туристичного дозвілля України, та основних особливостей державної політики України щодо стану та розвитку екологічного туризму в Україні.

Незважаючи на значну теоретико-методологічну базу досліджень проблем використання туристсько-рекреаційних ресурсів вітчизняними і зарубіжними вченими, питання розвитку екологічного туризму в сучасній Україні досліджено недостатньо. Окремі питання розвитку екотуризму на спеціально відведених територіях та об'єктах природно-заповідного фонду розглядаються в наукових та навчально-методичних роботах О.Г.Амаровой, Е.Н.Бухова, Г.І.Гладкевича, Л.І.Єгоренкова, І.В.Козирьова, А.В.Резнікової та ін.

Туристична галузь є важливою галуззю економіки України. Згідно рейтингу Всесвітньої Організації Туризму, Україна займає 8 місце у світі за кількістю туристичних візитів. Країну щороку відвідують більше 20 мільйонів туристів (25,4 млн. у 2008 р.), в першу чергу із країн східної Європи, а також західної Європи, США і Японії [1, с. 273-274]. Тому, питання щодо розвитку туризму стоять в ряді першочергових серед завдань економічного піднесення країни.

Курортні та рекреаційні території нашої держави становлять близько 9,1 млн. га, тобто 15% території. Експлуатаційні запаси мінеральних вод дають змогу використовувати їх в об'ємі понад 64 тисяч кубометрів на добу. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тисяч пам'яток, з них 57206 – пам'ятки археології (418 з яких національного значення), 51364 – пам'ятки історії (142), 5926 – пам'ятки монументального мистецтва (44), 16293 – пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3 541)[2, с. 232]. У нашій державі функціонує 61 історико-культурний заповідник, 13 мають статус національних. В Україні налічується

1230 закладів готельного господарства (загальна кількість місць – 104 тисячі), які щороку обслуговують близько 4 млн. людей (17,5% із них – іноземці). 3,3 тисячі санаторно-курортних і оздоровчих закладів загальною місткістю близько 481 тисяча ліжок щороку приймають майже 3,2 млн. відпочивальників (14% – іноземці). Наукове, методичне й кадрове забезпечення у сфері туризму та курортів здійснюють понад 130 вищих навчальних закладів (а це – тисячі майбутніх менеджерів турфірм), 4 науково-дослідні інститути Міністерства охорони здоров'я України та Науковий центр розвитку туризму Міністерства культури і туризму України[3, с. 97-107]. Природно-заповідний фонд України включає в себе 11 категорій, територій та об'єктів загальнодержавного і місцевого значення. Сюди належать: природні заповідники, біосферні заповідники (біосферні резервати за міжнародною номенклатурою), національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища. До штучно створених об'єктів відносяться ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва[4, с. 447].

Екскурсійно-туристична діяльність на території заповідників та національних парків є ефективним шляхом екологічної просвіти населення а також є додатковим джерелом фінансування заповідників та інших об'єктів природно-заповідного фонду.

Для туристів в національних парках обладнані оглядові майданчики зі спеціальним обладнанням, що дозволяє проводити довгий час за спостереженням і вивченням диких птахів і тварин в їх природному середовищі існування. Національні парки та заповідники характеризуються великим розмаїттям вибору екологічних турів, серед яких найбільш популярними є піші екскурсії по спеціально - відведених для цієї мети екостежок парку, що проводяться як самостійно, так і з гідом - провідником. Присутній і лікувально – оздоровчий аспект об'єктів ПЗФ, він містить у собі спектр лікувальних факторів: кліматолікування, аеротерапія, фітотерапія, лікування з використанням мінеральної джерельної води[5, с. 192].

Основою розвитку екологічного туризму в Україні є 6737 спеціально відведених територій та об'єктів природного заповідного фонду. їх загальна площа перевищує 2,35 млн га, що становить понад 3,9 % всієї площі держави.

Основою екотуризму України є національні природні парки, біосферні заповідники та регіональні ландшафтні парки. За їхнім статутом на території

цього природно-заповідного фонду може здійснюватися рекреаційна діяльність, яка має проводитися у формі екологічного туризму. Національні природні парки займають 20,9 % території природно-заповідного фонду держави, біосферні заповідники — 9,6, регіональні ландшафтні парки — 17,2%. Об'єктами екотуризму також є штучно створені людиною ботанічні, дендрологічні і зоологічні парки. Ними можуть бути і є парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Нині екотуризм в Україні найрозвинутіший у національних природних парках. Зокрема кінний екотуризм практикується у національних природних парках Шацький і "Синевир" та може бути рекомендований для більшості інших об'єктів. Науково-пізнавальний туризм притаманний для Яворівського національного природного парку і Карпатського національного природного парку, який, як і "Святі гори", пропонує туристам екскурсії, позначені певними екологічними стежками. Парашланеризм і балунінг (подорожі на повітряних кулях) апробовані у національних природних парках "Подільські Товтри" і "Синевир". Ці та інші національні природні парки пропонують залежно від природних умов і наявних ресурсів аматорське і спортивне рибальство, дельтапланеризм (Карадазький природний заповідник), альпінізм (національний природний парк "Вижницький"), екстремальний екотуризм — бадідрампінг (національний природний парк "Сколівські Бескиди", "Подільські Товтри"). Кількість туристичних послуг, які надають об'єкти природно-заповідного фонду України, постійно зростає. Так, Азово-Сиваський національно природний парк пропонує підводний екотуризм з плаванням з аквалангами до підводних печер і гротів.

На сьогоднішній день екологічний туризм представляє собою один з найбільш швидкозростаючих секторів індустрії туризму. За деякими оцінками, екологічний туризм охоплює вже більше 10-15% туристського ринку, а темпи його росту перевищують відповідні темпи у всій індустрії туризму. При належному плануванні та управлінні ЕТ може бути важливим джерелом економічних вигод у рівній мірі для урядів, приватних підприємств та місцевих спільнот. Одночасно він може служити ефективним інструментом охорони природних і культурних цінностей. Мережа природно – заповідного фонду області станом на 1 грудня 2006 року включає в себе 178 заповідних територій. Із них 26 територій мають статус загальнодержавного значення, решта 152 – місцевого значення[6, с. 190].

Треба зазначити, що з огляду на незадовільне фінансування установ природно-заповідного фонду та заходів "Загальнодержавної програми, а також враховуючи ситуацію, яка склалась в країні на сьогодні, формування національної екологічної мережі, створення заповідників та національних парків України відбувається з уповільненими темпами.

Загальний аналіз використання території України свідчить не лише про недостатній рівень земель природоохоронного (4,57 % території країни, тоді як в розвинених державах він складає від 10 до 30 %), рекреаційного, оздоровчого та історико-культурного призначення, але і про надзвичайно високий, економічно та екологічно необґрунтований рівень господарського освоєння земель (сільськогосподарські землі, які займають 71,3 % території країни, з яких 78 % - рілля), значну площу та низьку щільність забудови виробничих територій, нераціональне розміщення виробничих та житлових територій. Відсутні механізми і методики обчислення реальної вартісної цінності природних об'єктів, що не дозволяє обраховувати збитки за шкоду біорізноманіттю, та визначати ступінь відповідальності за порушення природоохоронного законодавства[7, с. 34].

Одним із шляхів підвищення ефективності використання рекреаційно-туристичного потенціалу курортного регіону є створення міського рекреаційно-туристичного господарства – комплексу підприємств, установ і організацій, що взаємодіють між собою та забезпечують функціонування й розвиток рекреаційно-туристичної інфраструктури, займаються експлуатацією територіально-ресурсного потенціалу для задоволення потреб населення в організації відпочинку, санаторно-курортного лікування та туристичного обслуговування. Створення рекреаційно-туристичного господарства сприятиме: інтеграції підприємств різних галузей, що здійснюють свою діяльність у сфері рекреації та туристичного бізнесу; розвитку відповідного сектора економіки як ефективної складової господарського комплексу курортного міста; удосконаленню системи управління цим сектором[4, ст. 174].

Отже, основна причина появи екологічного туризму це все більші процеси урбанізації та індустріалізації. Курс на розвиток екотуризму в усьому світі сьогодні набуває все більшого розмаху. На сьогодні, Україна посідає одне з провідних місць у Європі за рівнем забезпеченості природними та історико-культурними ресурсами, здатними стимулювати значний інтерес у вітчизняних та іноземних туристів. Природно-заповідний

фонд України є одним з найбільших швидкозростаючих серед різних напрямків туризму. Екологічний туризм охоплює все більший відсоток туристського ринку в індустрії туризму. Враховуючи значну територію держави можна сказати, що є достатньо мальовничих територій які можуть претендувати на оголошення їх заповідниками. Закріплюється позитивний імідж України на ринку туристичних послуг, зростає туристичний потенціал унікальне поєднання історико-архітектурних пам'яток та мальовничих ландшафтів. Типова рекреація – це не єдине заняття екотуристів. Для них найголовнішим є високодуховне спілкування з природою, наповненість почуттів, що сприяє фізичному наповненістю здоров'ям та інтелектуальному збагаченню. Для забезпечення виконання національними природними парками покладеного на них завдання щодо створення умов для організованого екотуризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності у природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних ландшафтних комплексів і об'єктів на їх території виділяються зони регульованої та стаціонарної рекреації.

У зоні регульованої рекреації проводиться короткостроковий відпочинок та оздоровлення, тут забороняється діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних ландшафтів. У зоні ж стаціонарної рекреації проводиться довготривалий відпочинок, організований туризм, санаторно-курортне лікування.

Зараз рекреаційні території національних природних парків України для того щоб виконувати основну свою функцію, а тобто зберігати природні ландшафти та задовольняти інтереси екотуристів потребують державного регулювання, а особливо організаційного та фінансового забезпечення.

Джерела та література

1. В.М.Селютін, Г.В.Токарчук. Інноваційні аспекти менеджменту індустрії гостинності. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Прогресивна техніка та технології харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг». –м. Харків. 18 жовтня 2012р.– Ч.1. – С.273-274
2. Кравчук О.А. Історико-культурний потенціал регіонів України. Містобудування та територіальне планування: наук.-техн.зб. Вип. 20 / К. : КНУБА, 2005. – 426 с.
3. Коніщева Н.Й. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. – 2011. – Вип.1. – С.97-107

4. Екогеографія України: Навчальний посібник - Гавриленко О.П. - К., 2008. – 646 с.
5. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. – К.: Альтпрес, 2004. –192 с.
6. Николаевский А.Г. Национальные парки. М.:Агропромиздат,1985,190с.
7. Гуляев В.Г. Організація туристичної діяльності. – К.: Нолидж, 2002
8. Бейдик О.О. Рекреаційна-туристські ресурси України / О.О. Бейдик. – К.: ВЦКНУ, 2001. – 396 с.
9. Бандерич В.Я., Приндак В.П., Хоєцький П.Б. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. - 2011. - Вип. 163– Частина 1.

Аннотация

Статья посвящена вопросам формирования экологического туризма в современной Украине. Изучено состояние и особенности использования естественно заповедного фонда для экскурсионно-туристической деятельности, исследовано проблемы государственной регуляции, организационного и финансового обеспечения.

Annotation

The article is devoted the questions of forming of ecological tourism in modern Ukraine. The state and features of the use is studied naturally commandment to the fund for excursion-tourist to activity, investigational problems of government control, organizational and financial providing.

УДК 94(477,43/44) «14/15»

**Войнаровський Андрій
(Київ)**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДІЛЬСЬКОЇ ЗЕМЛІ ЯК ПРИКОРДОННОЇ ТЕРИТОРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІV – ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХV ст.

Зосереджено увагу на проблемі фронтиру як одного із головних факторів формування Поділля як прикордонної території, розглянуто складові елементи становлення нового типу подільського жителя.

Ключові слова: Подільська земля, прикордоння, фронтір, поліконфесійність, поліетнічність, еластична спільнота.

В сучасній історіографії нині помітно зріс інтерес до проблеми з'ясування факторів, що впливали та формували як національну, так і регіональну ідентичність. Поділля як історико-етнографічна зона нашої країни пройшла довгий час становлення та розвитку. Саме у досліджуваний період регіон починає набувати сучасних рис, окреслюються його кордони,